

Med Srednjo Evropo in Sredozemljem: Vojetov zbornik, (uredil Sašo Jerše v sodelovanju z Darjo Mihelič in Petrom Štihom). Ljubljana : Založba ZRC, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2006, 749 str.

U organizaciji Oddelka za zgodovino Filozofskog fakulteta u Ljubljani i Zgodovinskega inštituta pri Slovenskoj akademiji znanosti in umetnosti objavljen je zbornik radova posvećen dugogodišnjem djelovanju istaknutog i neumornog slovenskog historičara Ignacija Vojeta, profesora Filozofskog fakulteta u Ljubljani, koji je u februaru 2006. godine proslavio svoj osamdeseti rođendan. Zahvalne kolege, prijatelji i bivši studenti su stoga u njegovu čast priredili obiman zbornik u kojem su sadržani radovi iz svih područja kojima se on na razne načine uspješno bavio tokom svog polustoljetnog rada na historiji Dubrovnika, Slovenije i Balkana.

Na samom početku ovog zbornika, nakon uvodnih napomena, nalazi se *Bibliografija prof. dr. Ignacija Vojeta* koju je priredila Nataša Stergar. Impresivnom brojkom od 438 jedinica obuhvaćen je Vojetov naučni i publicistički opus jer su u bibliografiju uvršteni kako izvorni znanstveni radovi, tako i prikazi, kritike, osvrti i ocjene, te enciklopedijski i novinski prilozi objavljeni u periodu od 1952. do 2006. godine.

Zbornik je potom podijeljen u dva velika dijela: prvi dio čine četiri manje cjeline – *Slovenica* (1-243), *Turcica* (245-323), *Balcanica* (325-413) i *Ragusiana* (415-497) – u kojima su zastupljene rasprave posvećene problemima slovenačke, balkanske i dubrovačke historije, dok su u drugom dijelu – *Miscellanea Gratulabilia* (499-715) – predstavljeni radovi Vojetovih kolega i drugova.

U prvoj cjelini prvog dijela zbornika (*Slovenica*) nalazi se 11 članaka koji tretiraju problematiku slovenačke historije. Iz ove široko zasnovane tematske skupine radova, za bosanskohercegovačke historičare od posebnog interesa je članak Petera Štiha koji ocrta zanimljive odnose Celjskih grofova i srednjovjekovne Bosne (*Celjski grofje kot dediči bosanske krone – Listina bosanskega kralja Tvrtka II. Kotromanića za celjskoga grofa Hermana II. iz leta 1427*, 79-103.). Autor na početku svog rada daje presjek balkanske politike Celjskih kroz pregled širenja njihovih porodičnih veza zarukama sa članovima balkanskih dinastija, što je na koncu dovelo i do teritorijalnih pretenzija koje su se najbolje ogledale u pravnim naslovima koje su sebi prisvajali. U prvom periodu rasta njihove moći, ti naslovi uglavnom su se ograničavali na teritorije pod neposrednom ingerencijom *Svete krune ugarske*, među-

tim, dobro osmišljenom taktikom Celjski grofovi su sebi stvorili pozicije da preten-
duju i na neke zemlje izvan tog teritorijalno-pravnog okvira. U nastavku ovog rada
Štih obrađuje upravo takav jedan primjer njihove vanjske politike. Naime, Herman
II Celjski je, prema ispravi koju mu je izdao kralj Tvrtko II Tvrtković 1427. godine,
bio potencijalni nasljednik bosanske krune. Iz teksta te isprave razabire se da su po-
stojala dva razloga zbog kojih se bosanski vladar odlučio na taj potez. Prvi razlog od-
nosi se na zasluge koje je Herman II učinio za Tvrtka II i Bosnu kod ugarskog kra-
lja Žigmunda Luksemburškog, a drugi na njihovo međusobno krvno srodstvo (*natur-
ralis consanguinitas*). Autor također ističe da povelja nije prestala važiti Hermano-
vom smrću, kako se do sada često navodilo u historiografiji, jer je kralj ostavio kra-
ljevstvo i njegovom muškom potomstvu (*comiti Hermanno Cilie etc et vniuersis suis
heredibus masculini sexus ex nomine comitum Cilie procreandorum*). Međutim, po-
što Herman II i njegovi nasljednici nisu bili čistokrvni pripadnici bosanske vladar-
ske dinastije, i pošto su novog kralja Tomaša priznali i bosansko plemstvo i susjedne
sile (Dubrovnik i Venecija), Celjski nisu važili za neosporne pretendente i nisu ima-
li stvarnu osnovu za dolazak na bosansko prijestolje. Autor zaključuje da zbog za-
uzetosti na drugim frontovima, oni nisu bili ni sposobni ni spremni za aktivniju bo-
sansku politiku koja je zahtijevala veću angažiranost. Na samom kraju rada, kao pri-
log svojoj raspravi, Štih donosi paralelni slovenački prijevod i latinski tekst prijepi-
sa (*transumptum authenticum*) povelje Tvrtka II koji se danas čuva u arhivu Slove-
nije u Ljubljani. Iako je njen tekst još ranije objavio Fejér u svom *Codex diplomati-
cus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, ona tu nije predstavljena u potpunosti, pa je
autor smatrao za shodno da se ovaj put predstavi integralno uz prijevod.

Sljedeći rad u zborniku koji tretira bosansku problematiku jeste rad Esada Kur-
tovića o Stankovićima (“*Slavni ljudi svoje vrste*” – *Stankovići vremena vojvode San-
dalja Hranića Kosače*, 395-413), i on je, pored 4 druge rasprave, smješten u dio po-
svećen balkanskoj historiji (*Balkanica*). Stankovići su bili vlasi, ljudi vojvode San-
dalja Hranića, čiju je djelatnost Kurtović propratio na osnovu dubrovačkih arhivskih
vijesti. Kroz prizmu pojedinih pominjanja njihovih članova, te uzimanjem u obzir
onoga što je o njima do sada poznato, autor je uspio konstruirati prilično jasnu sli-
ku o djelovanju i ulozi Stankovića. Oni su poslovali sa srođnicima Hrebljanovići-
ma, Miloševićima, Milićevićima, i u svoje vrijeme smatrani su jednom od najjačih
“*transportnih kompanija*”. Članovi ove obitelji su se također javljali i kao svjedo-
ci u parnicama, dužnici, optuženi, a iako nisu bili profesionalni diplomati, vojvoda
Sandalj Hranić im je dovoljno vjerovao da im je povremeno povjeravao i diplomat-
ske poslove koje su spadale u domen *vjerne službe*.

Pored ova dva rada koja se bave bosanskim srednjim vijekom, u zborniku se na-
laze još dva članka posvećena temama iz novije historije naše zemlje. Oba se nalaze

u posljednjem dijelu zbornika (*Miscellanea Gratulabilia*). Članak Radeta Petrovića u kojem je izložio svoja viđenja bosanskohercegovačke historije, i uloge muslimanskog elementa u njoj, posebno je interesantan (*U potrazi za bosanskom (bošnjačkom) nacijom*, 563-578). On ističe da se u raspravama o ovoj temi može susresti sa nepoznavanjem osnovnih pojmova, što onda još više zamračuje problematiku, koja je veoma aktuelna pogotovo u sadašnjem procesu rješavanja tzv. *bosanskog pitanja*. Stoga je veliki dio njegova rada posvećen upravo razjašnjavanju nekih osnovnih dilema u razvoju bošnjačke nacije, nakon čega zaključuje da je neutemeljeno mišljenje da Bosna i Hercegovina nije nikad postojala kao cjelina, ali da se *nacionalna bosanska svijest* nije nikad uspjela izgraditi. Tome on suprotstavlja postojanje svijesti o Bosni i Hercegovini *kao istorijskoj zemlji*, kao i veoma razvijenu *regionalnu svijest* po kojoj su Bosanci ljudi iz te zemlje bez obzira na vjersku pripadnost.

Članak Andreja Vovka o djelovanju sarajevskog ogranka *Društva sv. Mohorja* (*Udje Družbe sv. Mohorja v Sarajevu in drugdje v Bosni in Hercegovini v letih 1882-1918*, 579-594), nastao je u okviru naučnoistraživačkog projekta o Slovencima u Bosni i Hercegovini, i predstavlja samo dio šireg rada o aktivnostima pomenu-tog društva na bosanskohercegovačkom prostoru u periodu između 1882. i 1941. godine. Ovo društvo nastalo je kao izraz želje njenog osnivača, Antona Martina Slomška, da na kršćanskim načelima podstiče i razvija vjerski i narodni osjećaj, kao i kulturu među Slovencima, kako u zemlji, tako i u inostranstvu. Njegovi članovi su, pored drugih država, djelovali i u većem broju bosanskohercegovačkih gradova, ali su se najvažnije skupine nalazile u Banjoj Luci, Bosanskoj Gradiški, Mostaru, Travniku, Tuzli, Visokom i Zenici. U članku je također predstavljen kraći pregled najuglednijih *mohorjana* u Bosni i Hercegovini, od kojih je sigurno najpoznatiji historičar i etnolog Emilijan Lilek, koji je bio član sarajevskog ogranka društva u dva navrata, 1896-1899. i 1901-1902. Autor ovog rada na kraju donosi i nekoliko zanimljivih tabelarnih i grafičkih priloga, kao i poimenični spisak članova sarajevskog ogranka društva od 1882. do 1918. godine.

Pored ova četiri rada koja se odnose na teme iz bosanskohercegovačke historije, i koja su slobodno mogla činiti poseban dio zbornika koji bi nosio naziv *Bosniaca*, u njemu su također zastupljeni radovi iz najširih tema, te se može s pravom kazati da zbornik nosi adekvatan naslov jer predstavlja reprezentativan pregled historije Sredozemlja i Srednje Evrope. Njime, međutim, nisu iscrpljene sve teme o Ignaciju Vojetu i njegovom doprinosu nauci. Bilježimo njegov istraživački i naučni odnos prema Bosni i Hercegovini, čija bi se posebna tematska obrada mogla očekivati u budućnosti. Naime, pored većeg broja radova koje je objavio na temu bosanske historije on je također tokom 1954. i 1956. godine boravio na specijalizaciji u Orijentalnom institutu u Sarajevu, gdje je slušao predavanja profesora dr. Branislava Đurđeva, te je, uz

pomoć dr. Hamida Hadžibegića, učio turski jezik, paleografiju i diplomatiku. Osim toga, u izdanju Akademije nauka i umjetnosti BiH 1976. godine štampana je njegova doktorska disertacija *Kreditna trgovina u srednjovjekovnom Dubrovniku*.

Formom i sadržajem *Vojetov zbornik* sasvim je opravdao svoju pojavu. Zbog rasprava posvećenih bosanskohercegovačkoj historiji posebno je interesantan našoj domaćoj naučnoj javnosti, ali će i stručnjaci sa zanimanjima izvan ovog tematskog okvira u njemu sigurno uspjeti naći nešto zanimljivo među ostalih 40 publikovanih radova.

Emir O. Filipović

Ekonomska i ekohistorija. Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša,
Volumen I, broj 1, Zagreb, srpanj 2005, 208 str.

Ekonomske i političke okolnosti na prostoru bivše Jugoslavije tokom prethodnih decenija implicirale su gašenje mnogih relevantnih istorijskih časopisa. Novonastali deficit je bio jedna od krucijalnih prepreka na planu adekvatnog razvoja istoriografije na tom prostoru. Upravo zbog takvih okolnosti pokretanje svakog novog istorijskog časopisa je događaj od izuzetnog značaja za istoriografiju cijele regije. Takav poduhvat na važnosti dodatno dobija ako je u pitanju specijalistički časopis, jer je naročito takva vrsta literature bila faktor koji je u mnogočemu nedostajao i istoriografiji bivše jugoslovenske države. U tom kontekstu je pojava časopisa pod imenom *Ekonomska i ekohistorija. Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša*, veoma značajan doprinos prevazilaženju pomenutog deficita i otvaranju sasvim novih perspektiva za profilisanje istoriografskog kadra.

Kako mu ime kaže, ovaj časopis se bavi temama vezanim za dva istorijska miljea – privrednu istoriju i ekološku istoriju. Postoje, svakako, brojni istorijski dometi koji su implicirali da se ta dva miljea u istoriografiji međusobno značajno razlikuju, ali i sve brojniji rezultati koji ukazuju na njihovo vrlo intenzivno prožimanje. Slijedom takvih sublimacijskih teorija pokrenut je časopis *Eko-Eko*. Doduše, ovaj naziv je ostao samo u domenu radnog naziva, i uobičajenih upotrebnih determinanti (ne zbog aluzija na istoimeno kultno djelo dječije književnosti, Hrvoja Hitreca, nego zbog potrebe za preciznošću u obraćanju čitalačkoj publici, bar u samom startu). *Eko-Eko*, međutim, nikako nije neka nasilna kontrakcija nekoliko istorijskih miljea, nego upravo vrlo jasan indikator kako je na adekvatan i efikasan način moguće